

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОЇ ТА ПРИКОРДОННОЇ ТОРГІВЛІ

Одним із перспективних напрямів створення конкурентно ринкового середовища є розвиток малого підприємництва. Сьогодні цілком очевидно, що успіх ринкових перетворень великою мірою визначатиметься тим, як вдасться реалізувати потенціал малого підприємництва, цього динамічного і мобільного сектора економіки. З малим підприємництвом пов'язуються надії на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для розширення впровадження ринкових реформ. Підприємництво є провідною силою у подоланні негативних процесів в економіці та забезпеченні сталого позитивного розвитку суспільства, однією зі сфер забезпечення зайнятості населення, запобігання безробіттю та створення нових робочих місць.

В умовах розширення ЄС транскордонне співробітництво підприємств та домогосподарств може посприяти регіональному розвитку, тим самим вплинути на зростання сектора малого бізнесу. Досягти цього можна за рахунок поглиблення транскордонного співробітництва, зокрема, шляхом організації прикордонної торгівлі.

Прикордонне розташування може сприяти швидкому розвитку економіки прикордонних регіонів України при використанні останніми можливостей транскордонного співробітництва, а саме участь у прикордонній торгівлі. Так, з 18 прикордонних регіонів України - 5 (Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Волинська області) межують з країнами ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія)[1].

В міжнародній практиці не вироблено універсальних інструментів регулювання системи взаємодії суб'єктів, а також територій локалізації прикордонної торгівлі. Здебільшого через відмінності принципів державної економічної політики і особливостей міждержавних та міжрегіональних відносин в транскордонному просторі. Іноземний досвід засвідчує, що прикордонна торгівля успішно розвивається, а саме в сфері малого бізнесу і при відсутності преференцій, визначених територій чи зон прикордонної торгівлі [2,с.221].

Вчені, що досліджують зростання або зниження інтенсивності прикордонної торгівлі, відзначають, що кордон може як сприяти, так і перешкоджати їй. Був встановлений наступний «парадокс кордону», що має відношення до споживчих практик: інтеграція між прикордонними областями може як сприяти прикордонній торгівлі, так і стримувати її [3].

У той же час, якщо між територіями існують відмінності, які зацікавлюють покупців (по-різному виглядають торгові центри, відрізняються товари й обслуговування), мобільність, навпаки, зростатиме. При цьому несхожість не повинна бути занадто сильною, щоб не відштовхувати покупців. Серед інших причин, які сприяють прикордонній торгівлі, дослідники називають різницю в цінах; невисокі витрати на покупку; різноманітність товарів; кращий асортимент; сприятливий режим

роботи торгових точок; інфраструктурні особливості торгівлі; відрізняються мова і звички.

Незважаючи на зростання і поступове насичення вітчизняного ринку, люди продовжують їздити за покупками через кордон: «парадокс кордону» поки не спрацьовує і відтоку покупців не відбувається. Частково це обумовлено тим, що, наприклад, польський ринок є досить знайомим для українців західного прикордоння і тому залишається для них привабливим. Водночас є відмінності, які сприяють тому, що інтерес покупців до закупівлі на транскордонних ринках не згасає. Для того щоб Малий бізнес міг успішно функціонувати в рамках прикордонної торгівлі, він має пристосовуватися до звичок та традицій прикордонних територій [4].

Можна зазначити, що теперішній етап розвитку прикордонної торгівлі характеризується як стабілізаційний: частина осіб, задіяних в прикордонній торгівлі, налагодила мережу постачальників, накопичила достатньо капіталу, створила малі та середні підприємства, які сформували якісно нові сектори дрібно-гуртової та роздрібною торгівлі. Проте, серед зарубіжних науковців існує думка, що створення малих підприємств на базі розвитку прикордонної торгівлі не можливо. Їх аргументи зводяться до наступного: фізичні особи, що беруть участь в прикордонній торгівлі, не намагаються легалізувати свою діяльність; специфіка менталітету перешкоджає легалізації суб'єктів прикордонної торгівлі; бюрократія радянського типу продовжує створювати проблеми для тих, хто намагається створити підприємство. Протилежну думку обґрунтовують вітчизняні вчені, які досліджували розвиток транскордонного співробітництва домогосподарств. Їх опитування підприємців показують, що багато хто починав свою діяльність з нелегальної прикордонної торгівлі та, накопичивши фінансовий капітал і досвід, офіційно зареєстрував власний бізнес [5].

Учасники прикордонної торгівлі позитивно оцінюють досвід, який вони набули в процесі транскордонної співпраці, зокрема вказують, що окремі можливості отримати основний або додатковий дохід до сімейного бюджету дали змогу набутти навичок ведення бізнесу в сусідніх країнах, краще пізнати менталітет і культуру інших народів, підвищити рівень знання іноземних мов. Таким чином, учасники прикордонної торгівлі є значним потенціалом для розвитку підприємництва. По-перше, вони отримують досвід підприємницької діяльності. По-друге, більшість є освіченими людьми, які вимушено залишили свою професійну кар'єру, високий рівень загальної освіти дозволяє їм швидше опанувати нові види діяльності. Поведінка суб'єктів прикордонної торгівлі багато в чому залежатиме від політики держави, від того, наскільки сприятливими будуть умови для створення і функціонування нових малих підприємств як в торгівлі і сфері послуг, так і у виробничому секторі.

Першочерговим завданням місцевих державних адміністрацій України, відповідно до їх повноважень в галузі міжнародних та зовнішньоекономічних відносин, згідно з законодавством України є здійснення заходів щодо організації прикордонної торгівлі, що сприятиме розвитку прикордонних регіонів та підвищить конкурентоспроможність малого підприємництва.

Значна частка населення, зайнятого у прикордонній торгівлі, реєструється як підприємці – фізичні особи, тим самим легалізують свою діяльність. Але, на жаль, в Україні немає відповідного виду економічної діяльності (відповідно до КВЕД), який би виділяв діяльність підприємців – суб'єктів прикордонної торгівлі. Тому доречно ініціювати введення нового виду економічної діяльності «прикордонної торгівлі» у переліку видів діяльності, якими можуть займатися фізичні особи і забезпечити

можливість мешканців прикордоння займатися офіційною діяльністю, сплачувати податки (передусім, за схемою «єдиного податку»), та, відповідно, отримати соціальний захист з боку держави і пенсію у майбутньому [6].

Отже, прикордонна торгівля має вагомий вплив на поповнення сектора малого бізнесу новими підприємцями. У різноманітні варіанти учасників прикордонної торгівлі можна виділити два типи: перші, які вже офіційно зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності; другі, які варіюють між легальною та тіньовою діяльністю.

Таким чином, лише за сприятливих умов жителі прикордоння, які залучені до неофіційної прикордонної торгівлі, можуть розпочати офіційний бізнес. Створення сприятливих умов багато в чому залежить від державних та місцевих органів влади, які повинні сприяти підприємцям-початківцям у розвитку їх підприємницької діяльності. Розпочинати доцільно з формування у свідомості населення та представників органів влади позитивних ефектів прикордонної торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Мікула Н. А. Прикордонна торгівля як явище соціально-економічного розвитку / Н. А. Мікула, І. Р. Тимечко // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. – 2007. – Вип. 4. – С. 98-112.

2. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: Монографія / За ред. д.е.н., проф. Н. Мікули, к.е.н., доц. В. Борщевського, к.е.н. Т. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с

3. Мамонова В. В. Регіональний розвиток. Міжрегіональна та транскордонна співпраця. : навч. посіб. ; частина II / за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 96 с.

4. Внесок транскордонного співробітництва домогосподарств у зростання новостворених малих підприємств у Західній Україні / Н.Б. Ісакова, В.Ю. Грига та ін. // Регіональна економіка. – 2007. – № 4 – С. 41-52.

5. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/RS_rocznik_statystyczny_rp_2012.pdf.

6. Тимечко І.Р. Зміст та роль прикордонної торгівлі / І.Р. Тимечко // Стратегія формування відкритої господарської системи в Україні [зб. наук. праць]. – Львів, 2008. – С. 432 – 433.